

ความฝันบนความเหลื่อมล้ำ: เส้นทางการศึกษาและการสร้างกรอบความคิดแบบเติบโตของ
นักเรียนไทย

Dreams on Inequality: Educational Pathways and Growth Mindset among Thai
Students

ภาสนันท์ อัครรักษ์

คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี

Passanan.ass@kmutt.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) บริบททางสังคมที่ส่งผลต่อเส้นทางการศึกษาของนักเรียน ภายใต้ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา 2) ปัจจัยที่ส่งผลต่อการสร้างกรอบความคิดแบบเติบโต (Growth Mindset) ของนักเรียน และ 3) บทบาทของครอบครัว โรงเรียน และสังคมในการสนับสนุนเส้นทางการศึกษาของนักเรียน การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก การเขียนบันทึกแบบเล่าเรื่อง และการวาดภาพเชิงพรรณนา กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วยผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 77 คน จากโรงเรียนจำนวน 12 โรงเรียน ในพื้นที่ 10 จังหวัดทั่วประเทศ ซึ่งคัดเลือกแบบเจาะจงจากโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการของกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (Equitable Education Fund: EEF) ซึ่งเป็นโรงเรียนที่มีนักเรียนฐานะยากจนแต่มีผลการเรียนดี การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า เส้นทางการศึกษาของนักเรียนไม่ได้ขึ้นอยู่กับความสามารถส่วนบุคคลเพียงอย่างเดียว แต่เกี่ยวข้องกับโครงสร้างทางสังคม เช่น ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ ระบบการศึกษา ภาระค่าใช้จ่ายทางการศึกษา และภาระงานของครู อย่างไรก็ตาม นักเรียนที่สามารถพัฒนากรอบความคิดแบบเติบโตมักได้รับแรงสนับสนุนจากครอบครัว ครู และบุคคลสำคัญในชีวิต รวมถึงมีเป้าหมายและความหวังในชีวิตที่ชัดเจน การวิจัยนี้เสนอว่า การพัฒนากรอบความคิดแบบเติบโตไม่สามารถแยกออกจากบริบทความเหลื่อมล้ำทางสังคมได้ และการลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาต้องดำเนินการทั้งในระดับโครงสร้างและระดับปัจเจกบุคคลควบคู่กัน

คำสำคัญ: ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา กรอบความคิดแบบเติบโต นักเรียนยากจน โครงสร้างทางสังคม

Abstract

This research aims to examine: 1) the social contexts influencing students' educational pathways under conditions of educational inequality; 2) the factors contributing to the development of a growth mindset among students; and 3) the role of family, schools, and society in supporting students' educational pathways. This study employed a qualitative research approach, using in-depth interviews, narrative journals, and pictorial ethnography as data collection methods. The key informants consisted of 77 participants from 12 schools across 10 provinces in Thailand. The participants were selected through purposive sampling from schools participating in programs supported by the Equitable Education Fund (EEF), which focuses on supporting academically capable students from disadvantaged economic backgrounds. Data were analyzed using content analysis. The findings reveal that students' educational pathways are not determined solely by individual ability but are significantly influenced by social structures, including economic inequality, the education system, educational expenses, and teacher workload. However, students who were able to develop a growth mindset often received emotional and social support from family members, teachers, and significant individuals in their lives, and tended to have clear aspirations and life goals. The study suggests that the development of a growth mindset cannot be separated from the context of social inequality, and that reducing educational inequality requires both structural-level interventions and individual-level support.

Keywords: Educational inequality, Growth mindset, Disadvantaged students, Social structure

บทนำ

ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาเป็นประเด็นสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาสังคมในหลายประเทศ โดยเฉพาะในประเทศกำลังพัฒนา ซึ่งโอกาสในการเข้าถึงการศึกษามีความแตกต่างกันตามฐานะทางเศรษฐกิจ สถานที่อยู่อาศัย คุณภาพของโรงเรียน และทรัพยากรทางการศึกษา (OECD, 2018; World Bank, 2018) ในบริบทของประเทศไทย ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษายังคงเป็นปัญหาเชิงโครงสร้างที่สำคัญ โดยนักเรียนจากครอบครัวที่มีรายได้น้อยมักเผชิญกับข้อจำกัดหลายด้าน เช่น การขาดแคลนทรัพยากรทางการเรียน ค่าใช้จ่ายทางการศึกษา การเดินทางไปโรงเรียน ภาระในการช่วยเหลือครอบครัว และโอกาสในการเข้าถึงการเรียนเสริมหรือกิจกรรมพัฒนาทักษะต่าง ๆ ซึ่งปัจจัยเหล่านี้ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โอกาสในการศึกษาต่อ และโอกาสในชีวิตของนักเรียนในระยะยาว (UNESCO, 2020; OECD, 2018) อย่างไรก็ตาม พบว่ามีนักเรียนบางกลุ่มที่แม้จะอยู่ในบริบทที่มีข้อจำกัดทางเศรษฐกิจและสังคม แต่ยังสามารถประสบ

ความสำเร็จทางการศึกษาได้ นักเรียนกลุ่มนี้มักถูกอธิบายว่าเป็นนักเรียนที่มีความสามารถในการฟื้นตัวทางการศึกษา (Academic Resilience) หรือเป็นนักเรียนที่สามารถก้าวข้ามข้อจำกัดทางสังคมได้ โดย OECD (2011) อธิบายว่า นักเรียนกลุ่มนี้เป็นนักเรียนที่มีผลการเรียนดีแม้มาจากครอบครัวที่มีฐานะยากจน และมักมีปัจจัยสนับสนุน เช่น การสนับสนุนจากครอบครัว ความสัมพันธ์ที่ดีกับครู และแรงจูงใจในการเรียน ปัจจัยหนึ่งที่ถูกใช้ในการอธิบายความสำเร็จของนักเรียนกลุ่มนี้ คือ แนวคิดเรื่องกรอบความคิดแบบเติบโต (Growth Mindset) ซึ่งหมายถึง ความเชื่อว่าความสามารถสามารถพัฒนาได้ผ่านความพยายาม การเรียนรู้ และความพากเพียร (Dweck, 2006) นักเรียนที่มีกรอบความคิดแบบเติบโตมักมีความพยายาม ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค และมองความล้มเหลวเป็นโอกาสในการเรียนรู้ โดยงานวิจัยของ Claro, Paunesku, and Dweck (2016) พบว่า Growth Mindset สามารถช่วยลดผลกระทบของความยากจนต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนได้ อย่างไรก็ตาม การอธิบายความสำเร็จทางการศึกษาด้วยแนวคิดด้านทัศนคติหรือความพยายามเพียงอย่างเดียว อาจไม่เพียงพอ เนื่องจากความสำเร็จทางการศึกษายังขึ้นอยู่กับบริบททางสังคมและโครงสร้างทางการศึกษา เช่น การสนับสนุนจากครอบครัว คุณภาพของโรงเรียน ความคาดหวังของครู ทุนทางสังคม และนโยบายทางการศึกษา (Bourdieu, 1986; OECD, 2018) ดังนั้น การทำความเข้าใจเส้นทางการศึกษาของนักเรียนจำเป็นต้องพิจารณาทั้งปัจจัยระดับปัจเจกบุคคลและปัจจัยเชิงโครงสร้างทางสังคมควบคู่กัน

การวิจัยครั้งนี้จึงมุ่งศึกษานักเรียนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจยากจนแต่มีผลการเรียนดี ซึ่งเป็นกลุ่มที่สะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา โครงสร้างทางสังคม และความพยายามของปัจเจกบุคคล โดยมุ่งทำความเข้าใจว่า ภายใต้บริบทของความเหลื่อมล้ำ นักเรียนสามารถสร้างความฝันเส้นทางการศึกษา และกรอบความคิดแบบเติบโตได้อย่างไร และมีปัจจัยใดที่ช่วยสนับสนุนหรือเป็นอุปสรรคต่อเส้นทางการศึกษาของนักเรียน

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษานักเรียนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจยากจนแต่มีผลการเรียนดีในโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการสนับสนุนความเสมอภาคทางการศึกษา โดยศึกษาเส้นทางการศึกษา บริบททางสังคม และการสร้างกรอบความคิดแบบเติบโตของนักเรียน กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วยผู้ให้ข้อมูลจากโรงเรียนจำนวน 12 โรงเรียนในพื้นที่ 10 จังหวัดทั่วประเทศ โดยการศึกษาใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อทำความเข้าใจประสบการณ์ชีวิตและบริบททางสังคมของนักเรียน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบททางสังคมที่ส่งผลต่อเส้นทางการศึกษาของนักเรียนภายใต้ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการสร้างกรอบความคิดแบบเติบโตของนักเรียน
3. เพื่อศึกษาบทบาทของครอบครัว โรงเรียน และสังคมในการสนับสนุนเส้นทางการศึกษาของนักเรียน

สมมติฐานการวิจัย

การวิจัยนี้ตั้งสมมติฐานว่า ความสำเร็จทางการศึกษาของนักเรียนไม่ได้ขึ้นอยู่กับกรอบความคิดแบบเติบโตเพียงอย่างเดียว แต่เกิดจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยระดับปัจเจกบุคคล เช่น ความพยายาม แรงจูงใจ และกรอบความคิดแบบเติบโต กับปัจจัยเชิงโครงสร้างทางสังคม เช่น ฐานะทางเศรษฐกิจ ครอบครัว โรงเรียน และโอกาสทางการศึกษา

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา เส้นทางการศึกษา และกรอบความคิดแบบเติบโตของนักเรียน
2. สามารถนำผลการวิจัยไปใช้ในการพัฒนานโยบายและโครงการเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา
3. สามารถใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนาระบบสนับสนุนนักเรียนที่มีฐานะยากจนแต่มีศักยภาพทางการเรียน
4. เป็นประโยชน์ต่อครู โรงเรียน และหน่วยงานด้านการศึกษาในการส่งเสริมแรงจูงใจและกรอบความคิดแบบเติบโตของนักเรียน

วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่องเส้นทางการศึกษาของนักเรียนภายใต้บริบทความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา สามารถอธิบายได้ผ่านแนวคิดสำคัญ 4 แนวคิด ได้แก่ กรอบความคิดแบบเติบโต (Growth Mindset) ทูทางสังคม (Social Capital) ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา (Educational Inequality) และความสามารถในการฟื้นตัวทางการศึกษา (Academic Resilience)

แนวคิดกรอบความคิดแบบเติบโต (Growth Mindset) ของ Dweck (2006) อธิบายว่า บุคคลมีความเชื่อเกี่ยวกับความสามารถของตนเองแตกต่างกัน โดยผู้ที่เชื่อว่าความสามารถสามารถพัฒนาได้ผ่านความพยายามและการเรียนรู้ จะมีแนวโน้มที่จะพยายามมากกว่า ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค และมองความล้มเหลวเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ งานวิจัยจำนวนมากพบว่า นักเรียนที่มีกรอบความคิดแบบเติบโตมักมีแรงจูงใจในการเรียนสูงและมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ดีกว่า อย่างไรก็ตาม แนวคิดนี้มุ่งอธิบายในระดับปัจเจกบุคคลเป็นหลัก จึงอาจไม่เพียงพอในการอธิบายความสำเร็จทางการศึกษาในบริบทที่มีความเหลื่อมล้ำทางสังคม เนื่องจากนักเรียนแต่ละคนมีต้นทุนทางสังคมและโอกาสทางการศึกษาที่แตกต่างกัน ในขณะที่แนวคิดทูทางสังคม (Social Capital) ของ Bourdieu (1986) อธิบายว่า ความสำเร็จทางการศึกษาไม่ได้ขึ้นอยู่กับความสามารถส่วนบุคคลเพียงอย่างเดียว แต่ขึ้นอยู่กับทรัพยากรทางสังคมที่บุคคลมีอยู่ เช่น การสนับสนุนจากครอบครัว ความสัมพันธ์กับครู เครือข่ายทางสังคม และทุนทางวัฒนธรรม เช่น ภาษา ความรู้ และพฤติกรรมที่สอดคล้องกับระบบการศึกษา นักเรียนที่มีทุนทางสังคมและทุนทางวัฒนธรรมสูงมักมีข้อจำกัดด้านทุนดังกล่าว ส่งผลต่อโอกาสทางการศึกษา

ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา (Educational Inequality) เป็นปัญหาเชิงโครงสร้างที่เกี่ยวข้องกับความแตกต่างในการเข้าถึงทรัพยากรทางการศึกษา คุณภาพโรงเรียน และโอกาสทางการศึกษา ซึ่งมักสัมพันธ์กับฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมของครอบครัว (OECD, 2018) งานวิจัยด้านสังคมวิทยาการศึกษา ชี้ให้เห็นว่าระบบการศึกษาสามารถทำหน้าที่ทั้งในการสร้างโอกาสทางสังคม (social mobility) และการผลิตซ้ำความเหลื่อมล้ำทางสังคม (social reproduction) ดังนั้น ความสำเร็จทางการศึกษาจึงไม่ใช่เพียงผลของความสามารถส่วนบุคคล แต่เกี่ยวข้องกับโครงสร้างทางสังคมและโอกาสทางการศึกษาที่บุคคลได้รับ อย่างไรก็ตาม มีนักเรียนบางกลุ่มที่สามารถประสบความสำเร็จทางการศึกษาได้แม้อยู่ในบริบทที่มีข้อจำกัดทางเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งเรียกว่า **Academic Resilience** โดย OECD (2011) อธิบายว่า นักเรียนกลุ่มนี้เป็นนักเรียนที่มีผลการเรียนดีแม้มาจากครอบครัวที่มีฐานะยากจน ปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้นักเรียนกลุ่มนี้ประสบความสำเร็จ ได้แก่ การสนับสนุนจากครอบครัว ความสัมพันธ์ที่ดีกับครู แรงจูงใจในการเรียน และการมีเป้าหมายในชีวิต

จากการทบทวนวรรณกรรมสามารถสรุปได้ว่า ความสำเร็จทางการศึกษาของนักเรียน โดยเฉพาะนักเรียนที่อยู่ในบริบทความเหลื่อมล้ำ ไม่ได้เกิดจากปัจจัยใดปัจจัยหนึ่งเพียงอย่างเดียว แต่เป็นผลมาจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยระดับปัจเจกบุคคล เช่น กรอบความคิดแบบเติบโต และแรงจูงใจ กับปัจจัยเชิงโครงสร้าง เช่น ทุนทางสังคม ครอบครัว โรงเรียน และโอกาสทางการศึกษา ดังนั้น การวิจัยนี้จึงมุ่งศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้างทางสังคม การสนับสนุนทางสังคม กรอบความคิดแบบเติบโต และเส้นทางการศึกษาของนักเรียน เพื่อทำความเข้าใจความสำเร็จทางการศึกษาในบริบทความเหลื่อมล้ำ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมุ่งศึกษาบริบททางสังคมที่ส่งผลต่อเส้นทางการศึกษาและการสร้างกรอบความคิดแบบเติบโตของนักเรียนไทยภายใต้เงื่อนไขของความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา งานวิจัยนี้ให้ความสำคัญกับการทำความเข้าใจประสบการณ์ชีวิต มุมมอง และความสัมพันธ์ทางสังคมของนักเรียน ตลอดจนปัจจัยแวดล้อมที่มีบทบาทต่อความสำเร็จทางการเรียนของนักเรียนกลุ่มเป้าหมาย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรของการวิจัย ได้แก่ นักเรียนในโครงการของกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (Equitable Education Fund: EEF) ที่มีผลการเรียนดี รวมถึงผู้ที่เกี่ยวข้องกับการสนับสนุนการเรียนรู้ของนักเรียน เช่น เพื่อนร่วมชั้น ครู ผู้ปกครอง และบุคคลแวดล้อมอื่น ๆ ที่มีบทบาทสำคัญต่อการสร้างกรอบความคิดแบบเติบโตของนักเรียน กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วยผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวนทั้งสิ้น 77 คน จากโรงเรียนจำนวน 12 โรงเรียน ในพื้นที่ 10 จังหวัดทั่วประเทศ ครอบคลุมทุกภูมิภาคของประเทศไทย กลุ่มผู้ให้ข้อมูลแบ่งออกเป็น 7 กลุ่ม ได้แก่

1. นักเรียนกลุ่มข้างเผือก
2. เพื่อนร่วมชั้นของนักเรียนกลุ่มข้างเผือก
3. ครูของนักเรียนกลุ่มข้างเผือกและเพื่อนร่วมชั้น
4. ผู้ปกครองของนักเรียนกลุ่มข้างเผือกและเพื่อนร่วมชั้น
5. ผู้มีบทบาทในการสร้างสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้
6. บุคคลสำคัญในชีวิตของนักเรียน
7. ผู้เกี่ยวข้องในชุมชนหรือเครือข่ายทางสังคมของนักเรียน

วิธีการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยใช้วิธีการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยเลือกจากโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการของกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา ซึ่งมีนักเรียนที่มีฐานะยากจนหรือเปราะบางทางเศรษฐกิจและสังคม แต่มีผลการสอบ PISA for Schools ปี 2564 อยู่ในระดับต่ำอย่างน้อย 1 รายวิชา นักเรียนกลุ่มนี้ถูกนิยามในการวิจัยว่าเป็น “นักเรียนข้างเผือก” การคัดเลือกโรงเรียนมุ่งให้ครอบคลุมความหลากหลายของบริบทพื้นที่ เพื่อสะท้อนเงื่อนไขทางสังคม เศรษฐกิจ และการศึกษาที่แตกต่างกันในแต่ละภูมิภาคของประเทศ นอกจากนี้ ยังเลือกผู้ให้ข้อมูลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับนักเรียนจากบริบทจริงของชีวิตนักเรียน เพื่อให้ได้ข้อมูลรอบด้านทั้งในระดับครอบครัว โรงเรียน และชุมชน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือสำคัญที่ใช้ในการเก็บข้อมูลประกอบด้วย

1. แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) สำหรับนักเรียน เพื่อนร่วมชั้น ครู ผู้ปกครอง และผู้เกี่ยวข้อง
2. การเล่าเรื่องผ่านการเขียนบันทึก (Narrative Journal) เพื่อเปิดพื้นที่ให้นักเรียนถ่ายทอดประสบการณ์ มุมมอง ความฝัน ความกลัว และอุปสรรคในชีวิต
3. การวาดภาพเชิงพรรณนา (Pictorial Ethnography) เพื่อสะท้อนประสบการณ์ ความคิด และการรับรู้ของนักเรียนผ่านภาพวาด ซึ่งช่วยให้เข้าถึงมิติทางอารมณ์และความหมายที่ยากจะถ่ายทอดด้วยการสัมภาษณ์เพียงอย่างเดียว

การใช้เครื่องมือหลายรูปแบบดังกล่าวช่วยให้การวิจัยสามารถเข้าถึงข้อมูลเชิงลึกได้รอบด้าน และเพิ่มความสมบูรณ์ของข้อมูลในการทำความเข้าใจเส้นทางการศึกษาของนักเรียน ในส่วนการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือและความน่าเชื่อถือของข้อมูลนั้นดำเนินการตามแนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ การตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา การใช้ข้อมูลหลายแหล่ง (Triangulation) การตรวจสอบข้อมูลกับผู้ให้ข้อมูล (Member Checking) และการตรวจสอบโดยผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Debriefing) เพื่อให้ผลการวิจัยมีความน่าเชื่อถือและสะท้อนบริบททางสังคมของผู้ให้ข้อมูลอย่างถูกต้อง

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลดำเนินการโดยใช้วิธีการเชิงคุณภาพแบบผสมผสาน กล่าวคือ ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกควบคู่กับการเขียนบันทึกและการวาดภาพเชิงพรรณนา โดยผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากนักเรียนกลุ่มข้างเผือกเพื่อนร่วมชั้น ครู ผู้ปกครอง และผู้มีบทบาทแวดล้อมอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับผู้เรียน เพื่อให้ได้ข้อมูลจากหลายมุมมอง และสามารถอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างประสบการณ์ส่วนบุคคลกับบริบททางสังคมได้อย่างชัดเจน

ระยะเวลาที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

การศึกษาครั้งนี้ดำเนินการในช่วงเดือนสิงหาคม 2565 ถึงเดือนมีนาคม 2566 รวมระยะเวลา 7 เดือน

วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก การเขียนบันทึก และการวาดภาพเชิงพรรณนา ถูกนำมาวิเคราะห์ด้วยวิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) โดยผู้วิจัยทำการจัดหมวดหมู่ข้อมูล แยกประเด็นสำคัญ และตีความเชิงความหมายจากประสบการณ์ของผู้ให้ข้อมูล เพื่อสังเคราะห์ให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยระดับปัจเจกบุคคล เช่น ความพยายาม แรงจูงใจ และกรอบความคิดแบบเติบโต กับปัจจัยเชิงโครงสร้าง เช่น ความยากจน ครอบครัว โรงเรียน และระบบการศึกษา

ผลการวิจัย

ผลการสะท้อนให้เห็นว่า เส้นทางการศึกษาของนักเรียนไม่ได้เป็นเส้นทางที่เกิดจากความสามารถส่วนบุคคลเพียงอย่างเดียว แต่เป็นเส้นทางที่ถูกกำหนดและต่อรองอยู่ภายใต้เงื่อนไขทางเศรษฐกิจ สังคม ครอบครัว และระบบการศึกษา โดยสามารถนำเสนอผลการวิจัยได้ดังต่อไปนี้

บริบททางสังคมที่ส่งผลต่อเส้นทางการศึกษาของนักเรียนภายใต้ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่อยู่ในบริบทครอบครัวที่มีฐานะยากจนส่วนใหญ่มีความฝันและเป้าหมายทางการศึกษาที่ชัดเจน โดยมองว่าการศึกษาเป็นกลไกสำคัญในการสร้างความมั่นคงในชีวิตและเป็นโอกาสในการยกระดับสถานะทางสังคมของตนเองและครอบครัว ความฝันของนักเรียนไม่ได้เป็นเพียงความต้องการส่วนบุคคล แต่มีความสัมพันธ์กับครอบครัวอย่างใกล้ชิด เช่น ความต้องการให้พ่อแม่มีชีวิตที่ดีขึ้น ความต้องการลดภาระทางเศรษฐกิจของครอบครัว หรือความต้องการเป็นคนแรกของครอบครัวที่ได้เรียนในระดับมหาวิทยาลัย ความฝันของนักเรียนจึงไม่ได้เกิดขึ้นอย่างลอยตัว แต่เกิดขึ้นภายใต้บริบทของความเหลื่อมล้ำทางสังคม กล่าวคือ ยิ่งนักเรียนเผชิญกับความยากจนมากเท่าใด การศึกษายังถูกมองว่าเป็น “เส้นทางสู่การเปลี่ยนชีวิต” มากขึ้นเท่านั้น ความฝันทางการศึกษาจึงมีลักษณะเป็นทั้งความหวัง ความรับผิดชอบ และความคาดหวังต่ออนาคตในเวลาเดียวกัน แม้ว่านักเรียนจะมีความตั้งใจและมีเป้าหมายทางการศึกษาที่ชัดเจน แต่ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนต้องเผชิญกับข้อจำกัดหลายด้านจากความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา โดยเฉพาะข้อจำกัดด้านเศรษฐกิจของครอบครัว ซึ่งส่งผลต่อค่าใช้จ่ายทางการศึกษา ค่าเดินทาง ค่าอุปกรณ์การเรียน และโอกาสในการ

เข้าถึงทรัพยากรทางการเรียนรู้ นอกจากนี้ นักเรียนจำนวนหนึ่งต้องช่วยครอบครัวทำงานหลังเลิกเรียนหรือในวันหยุด ซึ่งส่งผลต่อเวลาในการเรียนและการพักผ่อน ในระดับโรงเรียน พบว่า โรงเรียนในพื้นที่ชนบทหรือพื้นที่ห่างไกลมักมีข้อจำกัดด้านทรัพยากรทางการศึกษา เช่น จำนวนครูไม่เพียงพอ ครูต้องสอนหลายวิชา ขาดสื่อการเรียนรู้ หรือมีโอกาเข้าถึงกิจกรรมพัฒนาทักษะน้อยกว่าโรงเรียนในเมือง ข้อจำกัดเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่า ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาไม่ได้เกิดจากตัวนักเรียนเพียงอย่างเดียว แต่เป็นผลจากโครงสร้างของระบบการศึกษาและความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจในสังคม

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการสร้างกรอบความคิดแบบเติบโตของนักเรียน ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่สามารถก้าวข้ามข้อจำกัดทางเศรษฐกิจและสังคมได้ มักมีลักษณะร่วมกันบางประการ ได้แก่ ความพยายาม ความอดทน ความรับผิดชอบ การมีเป้าหมายในชีวิต และความเชื่อว่าการศึกษสามารถเปลี่ยนชีวิตได้ นักเรียนกลุ่มนี้มักไม่มองความล้มเหลวเป็นจุดสิ้นสุด แต่มองว่าเป็นสิ่งที่ต้องพยายามใหม่และปรับปรุงตนเอง อย่างไรก็ตาม ผลการวิจัยพบว่า กรอบความคิดแบบเติบโตไม่ได้เกิดขึ้นจากตัวนักเรียนเพียงอย่างเดียว แต่เกิดขึ้นจากกระบวนการทางสังคม เช่น การได้รับกำลังใจจากครอบครัว การได้รับการสนับสนุนจากครู การมีบุคคลต้นแบบ และการมีประสบการณ์ความสำเร็จทางการเรียนบางช่วงเวลา ซึ่งช่วยสร้างความเชื่อมั่นในตนเอง ดังนั้น กรอบความคิดแบบเติบโตจึงไม่ใช่เพียงลักษณะทางจิตวิทยาของปัจเจกบุคคลเท่านั้น แต่เป็นผลจากบริบททางสังคมและความสัมพันธ์ทางสังคมที่นักเรียนมีอยู่

บทบาทของครอบครัว โรงเรียน และสังคมในการสนับสนุนเส้นทางการศึกษาของนักเรียน ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้นักเรียนสามารถเรียนต่อและประสบความสำเร็จทางการศึกษาได้ คือ การสนับสนุนทางสังคมจากบุคคลรอบข้าง โดยเฉพาะครอบครัวและครู แม้ว่าครอบครัวของนักเรียนส่วนใหญ่จะมีข้อจำกัดด้านเศรษฐกิจ แต่ครอบครัวมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนด้านกำลังใจ การให้คุณค่ากับการศึกษา และการสร้างแรงจูงใจให้นักเรียนเรียนต่อ ในขณะที่ครูเป็นบุคคลสำคัญที่มีบทบาทในการมองเห็นศักยภาพของนักเรียน ให้คำแนะนำ ให้โอกาส และสร้างความเชื่อมั่นในตนเองของนักเรียน นักเรียนจำนวนมากสะท้อนว่า ครูเป็นบุคคลที่ทำให้พวกเขาเชื่อว่าตนเองสามารถเรียนต่อและประสบความสำเร็จได้ นอกจากนี้ ยังพบบทบาทของบุคคลสำคัญอื่น ๆ เช่น ญาติ พี่น้อง รุ่นพี่ หรือบุคคลต้นแบบ ซึ่งมีส่วนสำคัญในการสร้างแรงบันดาลใจทางการศึกษา ผลการวิจัยในประเด็นนี้สะท้อนให้เห็นว่า เส้นทางการศึกษาของนักเรียนไม่ได้เป็นเส้นทางที่เดินเพียงลำพัง แต่เป็นเส้นทางที่มี “เครือข่ายความสัมพันธ์ทางสังคม” คอยสนับสนุนอยู่เบื้องหลัง

เมื่อพิจารณาผลการวิจัยทั้งหมดร่วมกัน จะเห็นได้ว่า เส้นทางการศึกษาของนักเรียนที่อยู่ในบริบทความเหลื่อมล้ำ เป็นผลจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยหลายระดับ ได้แก่ ระดับปัจเจกบุคคล ระดับครอบครัว และโรงเรียน และระดับโครงสร้างทางสังคม ความสำเร็จทางการศึกษาของนักเรียนจึงไม่ได้เป็นเพียงผลของความสามารถหรือความพยายามส่วนบุคคล แต่เป็นผลจากการที่นักเรียนสามารถดำรงอยู่และพัฒนา “ความหวัง” “แรงจูงใจ” และ “ความพยายาม” ภายใต้โครงสร้างทางสังคมที่มีข้อจำกัด ผลการวิจัยจึงสะท้อนให้เห็นว่า การอธิบายความสำเร็จของนักเรียนยากจนด้วยแนวคิดเรื่องความพยายามหรือกรอบความคิดแบบเติบโตเพียงอย่างเดียว อาจไม่เพียงพอ หากไม่พิจารณาบริบทของความเหลื่อมล้ำทางสังคมควบคู่กัน

อภิปรายผลและสรุปผล

ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า ความสำเร็จทางการศึกษาของนักเรียนที่มีฐานะยากจนแต่มีผลการเรียนดี ไม่สามารถอธิบายได้ด้วยความสามารถหรือความพยายามของปัจเจกบุคคลเพียงอย่างเดียว แต่เป็นผลจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยระดับปัจเจกบุคคลและปัจจัยเชิงโครงสร้างทางสังคม ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานวิจัยด้านความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาที่พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนมีความสัมพันธ์กับบริบททางเศรษฐกิจและสังคมของครอบครัว โรงเรียน และสภาพแวดล้อมทางสังคม (Sirin, 2005; Hanushek & Woessmann, 2012) ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า ความสำเร็จทางการศึกษาเป็นผลจากทั้งปัจจัยระดับปัจเจกบุคคลและปัจจัยเชิงโครงสร้างควบคู่กัน

กรอบความคิดแบบเติบโต (*Growth Mindset*) กับความสำเร็จทางการศึกษา ผลการวิจัยพบว่านักเรียนที่สามารถก้าวข้ามข้อจำกัดทางเศรษฐกิจและสังคมได้ มักมีลักษณะสำคัญ เช่น ความพยายาม ความอดทน การไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค และความเชื่อว่าการศึกษสามารถเปลี่ยนชีวิตได้ ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ Claro, Paunesku, and Dweck (2016) ที่พบว่า นักเรียนที่มีกรอบความคิดแบบเติบโตมีแนวโน้มมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่า และกรอบความคิดแบบเติบโตสามารถช่วยลดผลกระทบของความยากจนต่อผลการเรียนได้ นอกจากนี้ Yeager and Walton (2011) พบว่า การสร้างทัศนคติและแรงจูงใจทางการเรียนของนักเรียนสามารถพัฒนาได้ผ่านสภาพแวดล้อมทางสังคมและการสนับสนุนจากครูและโรงเรียน อย่างไรก็ตาม ผลการวิจัยนี้พบเพิ่มเติมว่า กรอบความคิดแบบเติบโตไม่ได้เกิดขึ้นจากตัวนักเรียนเพียงอย่างเดียว แต่เกิดขึ้นจากกระบวนการทางสังคม เช่น การได้รับกำลังใจจากครอบครัว การได้รับการสนับสนุนจากครู และการมีบุคคลต้นแบบ ผลการวิจัยในประเด็นนี้จึงช่วยขยายงานวิจัยเกี่ยวกับ Growth Mindset โดยชี้ให้เห็นว่า กรอบความคิดแบบเติบโตไม่ได้เป็นเพียงลักษณะทางจิตวิทยาของปัจเจกบุคคลเท่านั้น แต่เป็นผลจากบริบททางสังคมและความสัมพันธ์ทางสังคมที่นักเรียนดำรงอยู่

ทุนทางสังคมและทุนทางวัฒนธรรมกับเส้นทางการศึกษา ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่สามารถประสบความสำเร็จทางการศึกษาได้ มักมีบุคคลที่ให้การสนับสนุน เช่น ครู ผู้ปกครอง หรือบุคคลสำคัญในชีวิต ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ Coleman (1988) ที่พบว่า ทุนทางสังคมในครอบครัวและโรงเรียนมีบทบาทสำคัญต่อความสำเร็จทางการเรียนของนักเรียน โดยเฉพาะในกลุ่มนักเรียนที่มาจากครอบครัวที่มีฐานะยากจน นอกจากนี้ Lareau (2011) พบว่า ทุนทางวัฒนธรรมของครอบครัว เช่น การสนับสนุนด้านการเรียน การส่งเสริมการอ่าน และการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ในบ้าน มีผลต่อความสำเร็จทางการศึกษาของนักเรียนในระยะยาว ผลการวิจัยในครั้งนี้จึงสนับสนุนงานวิจัยที่ชี้ให้เห็นว่า ความสำเร็จทางการศึกษาของนักเรียนไม่ได้เกิดจากความสามารถส่วนบุคคลเพียงอย่างเดียว แต่เกิดจากการที่นักเรียนมีเครือข่ายความสัมพันธ์ทางสังคมที่สนับสนุนการเรียนรู้ และมีทุนทางวัฒนธรรมที่ช่วยให้สามารถปรับตัวเข้ากับระบบการศึกษาได้

ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาในฐานะโครงสร้างทางสังคม ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนต้องเผชิญกับข้อจำกัดหลายด้าน เช่น ความยากจน ภาระทางครอบครัว ความแตกต่างของคุณภาพโรงเรียน และข้อจำกัดของทรัพยากรทางการศึกษา ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ Sirin (2005) ที่พบว่า ฐานะทางเศรษฐกิจ

และสังคมของครอบครัวมีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนอย่างมีนัยสำคัญ และสอดคล้องกับ Hanushek and Woessmann (2012) ที่พบว่า ความเหลื่อมล้ำด้านคุณภาพการศึกษาและโอกาสทางการศึกษาส่งผลต่อโอกาสทางเศรษฐกิจและสังคมของบุคคลในระยะยาว ผลการวิจัยนี้จึงสนับสนุนข้อค้นพบของงานวิจัยที่ผ่านมาที่ชี้ให้เห็นว่า ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาเป็นปัญหาเชิงโครงสร้างที่ส่งผลต่อโอกาสทางการศึกษาของนักเรียน และทำให้นักเรียนจากครอบครัวที่มีรายได้น้อยต้องใช้ความพยายามมากกว่านักเรียนที่มีต้นทุนทางสังคมสูง

Academic Resilience กับความสำเร็จภายใต้ความเสี่ยงทางสังคม ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่มีฐานะยากจนแต่มีผลการเรียนดี มีลักษณะสอดคล้องกับแนวคิด *Academic Resilience* ซึ่งหมายถึง ความสามารถของนักเรียนในการประสบความสำเร็จทางการศึกษาแม้อยู่ในบริบทที่มีความเสี่ยงทางสังคม ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับรายงานของ OECD (2011) ที่พบว่า นักเรียนที่มี *Academic Resilience* มักมีปัจจัยสนับสนุนที่สำคัญ ได้แก่ การสนับสนุนจากครอบครัว ความสัมพันธ์ที่ดีกับครู และการมีแรงจูงใจในการเรียน นอกจากนี้ Ungar (2013) พบว่า ความสามารถในการฟื้นตัว (*Resilience*) ไม่ได้เกิดจากความเข้มแข็งของปัจเจกบุคคลเพียงอย่างเดียว แต่เกิดจากสภาพแวดล้อมทางสังคมที่สนับสนุนและเปิดโอกาสให้บุคคลสามารถพัฒนาได้ ผลการวิจัยในครั้งนี้จึงสนับสนุนแนวคิดที่ว่า *Academic Resilience* เป็นผลจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยระดับปัจเจกบุคคลและปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมทางสังคม ไม่ใช่เพียงคุณลักษณะเฉพาะตัวของนักเรียนเท่านั้น

เมื่อพิจารณาผลการวิจัยร่วมกับงานวิจัยที่ผ่านมา จะเห็นได้ว่า ความสำเร็จทางการศึกษาของนักเรียนที่อยู่ในบริบทความเหลื่อมล้ำ เป็นผลจากความสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้างทางสังคมและการกระทำของปัจเจกบุคคล ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานวิจัยจำนวนมากที่ชี้ให้เห็นว่า แม้นักเรียนจะมีแรงจูงใจและความพยายาม แต่หากขาดการสนับสนุนจากครอบครัว โรงเรียน และสังคม นักเรียนก็อาจไม่สามารถประสบความสำเร็จทางการศึกษาได้ (Sirin, 2005; OECD, 2011; Hanushek & Woessmann, 2012) อย่างไรก็ตาม ผลการวิจัยนี้พบเพิ่มเติมว่า ภายใต้บริบทความเหลื่อมล้ำ นักเรียนไม่ได้เป็นเพียงผู้รับผลกระทบจากโครงสร้างทางสังคมเท่านั้น แต่ยังเป็นผู้ที่พยายามต่อสู้อ สร้างความหวัง และสร้างเส้นทางชีวิตของตนเองผ่านการศึกษา ดังนั้นงานวิจัยนี้จึงช่วยขยายองค์ความรู้เกี่ยวกับความสำเร็จทางการศึกษา โดยชี้ให้เห็นว่า เส้นทางการศึกษาของนักเรียนในบริบทความเหลื่อมล้ำเป็นกระบวนการของการต่อสู้อระหว่าง “โครงสร้างทางสังคม” และ “ความพยายามของปัจเจกบุคคล” และความสำเร็จทางการศึกษาจะเกิดขึ้นได้ เมื่อมีทั้งความพยายามของนักเรียนและการสนับสนุนจากโครงสร้างทางสังคมควบคู่กัน

ข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่า ความสำเร็จทางการศึกษาของนักเรียนที่อยู่ในบริบทความเหลื่อมล้ำไม่ได้เกิดจากความพยายามของนักเรียนเพียงอย่างเดียว แต่เกิดจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยระดับปัจเจกบุคคล ครอบครัว โรงเรียน และโครงสร้างทางสังคม ดังนั้น การลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาและการส่งเสริมกรอบความคิดแบบเติบโตของนักเรียน จำเป็นต้องดำเนินการในหลายระดับควบคู่กัน

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ภาครัฐควรให้ความสำคัญกับการลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาในเชิงโครงสร้าง โดยเฉพาะการสนับสนุนทรัพยากรทางการศึกษาให้กับโรงเรียนในพื้นที่ชนบทและโรงเรียนที่มีนักเรียนจากครอบครัวที่มีรายได้น้อย เช่น การสนับสนุนงบประมาณด้านสื่อการเรียนรู้ เทคโนโลยีทางการศึกษา ทุนการศึกษา และค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้องกับการเรียน นอกจากนี้ ควรมีนโยบายที่ช่วยลดภาระงานที่ไม่เกี่ยวข้องกับการสอนของครู เพื่อให้ครูสามารถทำหน้าที่ในการดูแลและพัฒนานักเรียนได้อย่างเต็มที่

2. ข้อเสนอแนะสำหรับโรงเรียน

โรงเรียนควรมีระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่คำนึงถึงความแตกต่างทางเศรษฐกิจและสังคมของนักเรียน โดยเฉพาะนักเรียนที่มีความเสี่ยงทางเศรษฐกิจ โรงเรียนควรมีบทบาทในการสร้างแรงจูงใจทางการเรียน สร้างความเชื่อมั่นในตนเองของนักเรียน และสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการพัฒนากรอบความคิดแบบเติบโต นอกจากนี้ โรงเรียนควรส่งเสริมบทบาทของครูในฐานะ “ผู้ให้โอกาส” และ “ผู้สร้างความเชื่อมั่น” ให้กับนักเรียน ไม่ใช่เพียงผู้ถ่ายทอดความรู้เท่านั้น

3. ข้อเสนอแนะสำหรับครอบครัวและชุมชน

แม้ว่าครอบครัวของนักเรียนจำนวนมากจะมีข้อจำกัดด้านเศรษฐกิจ แต่ครอบครัวสามารถมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนด้านกำลังใจ การสร้างแรงจูงใจ และการเห็นความสำคัญของการศึกษา ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีโครงการหรือกิจกรรมที่ช่วยสร้างความเข้าใจให้ครอบครัวเห็นความสำคัญของการศึกษา และมีส่วนร่วมในการสนับสนุนการเรียนรู้ของนักเรียน

4. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในอนาคต

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งช่วยให้เข้าใจประสบการณ์ชีวิตและบริบททางสังคมของนักเรียนได้อย่างลึกซึ้ง อย่างไรก็ตาม การวิจัยในอนาคตอาจใช้วิธีการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านกรอบความคิดแบบเติบโต ทุนทางสังคม และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในเชิงปริมาณ เพื่อยืนยันผลการวิจัยในเชิงสถิติ นอกจากนี้ อาจมีการศึกษาติดตามนักเรียนในระยะยาว (Longitudinal Study) เพื่อศึกษาว่า เส้นทางการศึกษาของนักเรียนมีการเปลี่ยนแปลงอย่างไรในระยะยาว

แนวทางการนำผลงานวิจัยมาใช้ประโยชน์

จากผลการวิจัยพบว่า ความสำเร็จทางการศึกษาของนักเรียนที่อยู่ในบริบทความเหลื่อมล้ำไม่ได้ขึ้นอยู่กับปัจจัยด้านตัวนักเรียนเพียงอย่างเดียว แต่ขึ้นอยู่กับระบบสนับสนุนทางสังคม ครอบครัว โรงเรียน และนโยบายทางการศึกษา ดังนั้น การดำเนินงานเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาและส่งเสริมกรอบความคิดแบบเติบโต ควรมีการกำหนดแผนการดำเนินงานในลักษณะระยะยาว (Roadmap) ที่ชัดเจน โดยสามารถแบ่งระยะการดำเนินงานได้ดังนี้

ระยะที่ 1: ระยะสั้น (1–2 ปี) การสร้างระบบสนับสนุนนักเรียน

ในระยะสั้น ควรให้ความสำคัญกับการสำรวจและคัดกรองนักเรียนที่มีความเสี่ยงทางเศรษฐกิจและสังคม รวมถึงนักเรียนที่มีศักยภาพทางการเรียน เพื่อให้ความช่วยเหลือได้อย่างตรงกลุ่มเป้าหมาย โรงเรียนควรมีระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่ชัดเจน เช่น ระบบครูที่ปรึกษา ระบบทุนการศึกษา ระบบพี่เลี้ยงทางการเรียน (Mentoring system) และระบบติดตามนักเรียนกลุ่มเสี่ยง นอกจากนี้ ควรสนับสนุนทรัพยากรพื้นฐานทางการศึกษา เช่น อุปกรณ์การเรียน ค่าเดินทาง และการเข้าถึงเทคโนโลยีทางการศึกษา เพื่อให้นักเรียนสามารถเรียนได้อย่างต่อเนื่อง

ระยะที่ 2: ระยะกลาง (3–5 ปี) การพัฒนาศักยภาพนักเรียนและครู

ในระยะกลาง ควรมุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพของนักเรียนและครู โดยเฉพาะการส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ ทักษะชีวิต การตั้งเป้าหมายในชีวิต และการพัฒนากรอบความคิดแบบเติบโตของนักเรียน ในขณะเดียวกัน ควรพัฒนาศักยภาพครูให้สามารถทำหน้าที่เป็นทั้งผู้สอน ผู้ให้คำปรึกษา และผู้สร้างแรงบันดาลใจให้กับนักเรียน นอกจากนี้ ควรมีการพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือระหว่างโรงเรียน มหาวิทยาลัย หน่วยงานภาครัฐ และภาคเอกชน เพื่อสร้างโอกาสทางการศึกษาและโอกาสในการเรียนรู้ให้กับนักเรียน

ระยะที่ 3: ระยะยาว (5–10 ปี) การแก้ไขปัญหาเชิงโครงสร้าง

ในระยะยาว การลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาจำเป็นต้องดำเนินการในระดับโครงสร้าง เช่น การจัดสรรงบประมาณทางการศึกษาอย่างเป็นธรรม การพัฒนาคุณภาพโรงเรียนในพื้นที่ชนบท การลดความเหลื่อมล้ำด้านคุณภาพการศึกษา การสนับสนุนการศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา และการสร้างระบบสนับสนุนทางสังคมสำหรับนักเรียนที่มีฐานะยากจน หากไม่มีการแก้ไขปัญหาในระดับโครงสร้าง ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาจะยังคงดำรงอยู่ และการพัฒนาคุณภาพของนักเรียนในระดับปัจเจกบุคคลเพียงอย่างเดียวอาจไม่เพียงพอ

กิตติกรรมประกาศ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยเรื่อง “การศึกษาบริบทที่เกื้อหนุนต่อพฤติกรรมเชิงบวกในการเรียนและการมีกรอบแนวคิดแบบเติบโตของนักเรียนกลุ่มข้างเผือก” ซึ่งได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจากกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.) ผู้วิจัยขอขอบพระคุณกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา ที่ให้ความสำคัญกับประเด็นความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาและการพัฒนาคุณภาพของนักเรียนกลุ่มที่มีข้อจำกัดทางเศรษฐกิจและสังคม และได้สนับสนุนให้เกิดการศึกษาระดับวิจัยเพื่อสร้างองค์ความรู้ในประเด็นดังกล่าว ผู้วิจัยขอขอบพระคุณผู้บริหารสถานศึกษา ครู นักเรียน ผู้ปกครอง และผู้ให้ข้อมูลทุกท่านจากโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการ ที่กรุณาให้ความร่วมมือในการเก็บข้อมูลเป็นอย่างดี

เอกสารอ้างอิง

- Agasisti, T., Avvisati, F., Borgonovi, F., & Longobardi, S. (2018). Academic resilience: What schools and countries do to help disadvantaged students succeed in PISA. OECD Education Working Paper.
- Bourdieu, P. (1986). The forms of capital. In J. G. Richardson (Ed.), *Handbook of theory and research for the sociology of education* (pp. 241–258). Greenwood Press.
- Claro, S., Paunesku, D., & Dweck, C. S. (2016). Growth mindset tempers the effects of poverty on academic achievement. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 113(31), 8664–8668. <https://doi.org/10.1073/pnas.1608207113>
- Coleman, J. S. (1988). Social capital in the creation of human capital. *American Journal of Sociology*, 94, S95–S120.
- Dweck, C. S. (2006). *Mindset: The new psychology of success*. Random House.
- Reardon, S. F. (2011). The widening academic achievement gap between the rich and the poor. *Educational Leadership*, 70(8), 10–16.
- Sirin, S. R. (2005). Socioeconomic status and academic achievement: A meta-analytic review of research. *Review of Educational Research*, 75(3), 417–453.
- OECD. (2011). *Against the odds: Disadvantaged students who succeed in school*. OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/9789264090873-en>
- OECD. (2018). *Equity in education: Breaking down barriers to social mobility*. OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/9789264073234-en>
- UNESCO. (2020). *Global education monitoring report 2020: Inclusion and education – All means all*. UNESCO.
- Ungar, M. (2013). Resilience, trauma, context, and culture. *Trauma, Violence, & Abuse*, 14(3), 255–266. <https://doi.org/10.1177/1524838013487805>
- World Bank. (2018). *World development report 2018: Learning to realize education's promise*. World Bank.
- Yeager, D. S., & Walton, G. M. (2011). Social-psychological interventions in education: They're not magic. *Review of Educational Research*, 81(2), 267–301.